

JOEL LEHTONEN

KERRAN

KESÄLLÄ

JOEL LEHTONEN

KERRAN

KESÄLLÄ

 SAGA
EGMONT

Joel Lehtonen

Kerran kesällä

SAGA Egmont

Kerran kesällä

Copyright © 1917, 2020 Joel Lehtonen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726072624

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Kerran kesällä
Romaani (1917)

1.

Sandels-laiva, keskellä jäitä eräällä Saimaan ulapalla, ei enää päässyt eteenpäin. Oli hämärä kevät-yö, jo aamupuolta. Virtaisilla vesillä lähellä kaupunkia oli Sandels kulkenut varsin keveästi. Siellä oli ollut sulaa, mustina päilyviä pyörteitä; sitten oli tullut harmaata, ohutta jäätä, joka oli iloisesti hiiskuen hajonnut kiiluviksi jääpiikeiksi laivan terävän keulan edessä, ja kilvan sukelsivat ne hileet syvyyteen. Mutta nyt, melkoisen loitolla pikkukaupungista, tuli kova vastaan. Jää alkoi raapia kupeita ja karahdella jyrkästi keulaan; ja sitten Sandels auttamatta pysähtyi.

Kevät oli ollut oikullinen niinkuin pohjolassamme melkein aina; tällä kertaa se oli tullut myöhään. Päivät olivat lämpöiset, mutta hyvin tyynet, ja jäät hautuivat suliksi paikoillaan. Nyt oli jo toukokuun loppupuoli, ja Sandels yritti kolmatta koematkaansa.

Peräsalongista karkasi ylös joukko iloista miesväkeä, kaupungin virkailijoita, niiden joukossa vanha postimestari, lehtoreita, eräs lääkäreistä sekä lomalle tulleita ylioppilaita, jotka kaikki olivat kesää odoteltuaan lähteneet tälle kolmannelle koetukselle, huviretkelle, siinä varmassa uskossa, että nyt se viimeinkin onnistuu. Ensimmäisenä tuli kannelle kelmeänaamainen ja ontuva mies, jonka pitkä, musta tukka huiskahteli irrallaan, sillä häneltä oli lakki jäänyt alas salonkiin.

»Mikä nyt?» huudahti hän kapteenille.

»Ei mene, tuli kova jää, johan sen äsken sanoin.»

»Ei mene!» matki pitkätukkainen kiukustuen ja pilkallisesti. »Ei mene, vaikka *tahtoo*? Ja Te sanoitte: Te

ette sanonut mitään! Se menee, kun osaa panna menemään. Hei, pojat, tavarat keulasta takakannelle!»

Iloiten syöksyivät ylioppilaat tähän toimeen. Tuokiossa oli siirretty tuon mustatukkaisen johdolla, joka kiiruhti ontuen, sikari suussa, toisten perästä, eräiden laivalla maalle yrittäneiden talonpoikain jauhosäkit ja harvain matkustajain tavarat keulasta pois.

Matkustajia oli tämä ontuva mieskin, nimeltään Bongman, Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaatti, menossa maaseudulle kokoamaan muinaisesineitä.

Tavarain siirrolla kohosi laivan keula huomattavasti ylemmäksi.

»Nyt takapakkia, antaapa kalkuttaa! *Kiva on!*» komensi maisteri Bongman konetorveen, lopun Sörnääsin katukielellä, anastaen paikan kapteenilta. »Stoppia, eteenpäin, täydellä voimalla!»

Sandels puski jälleen vihvasti uomaa, jonka se oli äsken tullessaan avannut; nyt se törmäsi jäihin, ja este halkesi vauhdin voimasta kymmenkunnan sylvä. Nuoret hurrasivat. Sitten nousi laiva keuloin jälle ja pysähtyi. Kapteeni naurahti.

»Se ei mene!» huudahti maisteri Bongman ällistyneenä. »Ei mene, vaikka tahtoo! *Missä pulman purkajainen?* Te, kapteeni, te lupasitte viikko sitten, että nyt pääsisin maalle. Olen odottanut kaupungissa töihini pääsyä kaksi viikkoa; niin, asunut kristillisten naisten majatalossa: hyi, sanon minä kuin entinen jättiläinen Finn; seinän takana tarjoilijattaren kuherrusta, kikerrystä. Korpeen minä tahdon, ja nyt on pakko kääntyä takaisin kaupungin helmaan! Senkin pukinparta!» tiuskaisi hän lopuksi kapteenille ja lähti kiireesti ontumaan peräsalonkiin. Ylioppilaat ja muut herrat seurasivat nauraen maisteria.

»Pari tuntia aikaa, no, maistellaanpa sitten, laulellaan!» kuului hämärästä salongista sekavia huutoja. Ja pian

istuttiin piirissä pöydän ympärillä, punertavilla plyyssisohvilla, hiljaa heiluvain ja täriseväin kynttiläin valossa; keskellä huviretken eväät, nimittäin punssi pulloissaan, jokaisen edessä kahvikupit ja lasit.

Salongin avonaisista luukuista kuului potkurin jyskeen seasta sisälle, milloin puheenporina ja nauru sallivat, jäähileiden raapinaa ja kilinää ja veden keväistä solahtelua jäättömissä paikoissa. Silloin tällöin hengähti salonkiin ulkoa, kuin keväisenä tuoksuna, kylmän kirpeää veden hajua, ja jos kuka katsahti ulos luukusta, näki, kuinka kullanhoitava kevät-yö verhosi omituisella, uneksivalla lumouksellaan nuo ohitse rientävät karut Saimaan rannat, joilla siellä täällä kuului vielä lumiläikkiä, melkein kammottavan valkeina, louhien koloissa tai muissa varjopaikoissa.

Huviretkeläiset alkoivat laulaa, rekilauluja, sanoilta huimia, älyttömiäkin, ja maistoivat vilkkaasti. Tärkeintä tuntuivat tässä keväisessä, voimakkaassa tunnelmassa olevan rekilaulujen *sävelet*, joita he vetivät melkein haikeamielisesti. Niistä puhui ikäänkuin seudun ja koko maamme luonne ylen herkästi: hiljaisten metsäkulmain ainainen alakuloinen kaipaus ja silloin tällöin purkautuva hillitön riemu, niinkuin nuo vedetkin, jotka jään alta kerran päästyään karkeloivat lyhyen kesänsä sisäsaariston salmissa.

Nuorten silmät loistivat, vanhemmat miehet hymyilivät tyytyväisinä, toiset heistä yhtyivät säkeiden loppuhoilauksiinkin.

Mutta eräs nuorista pysyi remakassa yleensä hillittynä ja melkeinpä vakavana, vaikka hän tavallaan johtikin laulua, aloittaen aina uudet säkeet, joihin muut sitten kilvalla tarttuivat.

Hän oli pikku taituri, pianisti, säveltäjä ja runoilija Falk, ulkomaisten hotellien matkustajakirjoihin piirrettynä

»Falco», täällä kotiseudullaan maalla lausuttuna »Valkki». Hän seisoskeli pöydän toisella sivulla, lasi kädessä, pää taaksepäin kenossa ja silmät puoliummessa; joskus meni hänen otsansa, jonka ohimoilla kuulsivat hipiän läpi sinertävät suonet, hajamielisiin ja tarkkaaviin ryppyihin, kun hän kumartui kuulemaan rekilaulun uusia sanoja kaikkein lähimpien vierustoveriensa suusta, noita sanoja, joita hän sitten johtajana esitti muille pehmeällä barytonillaan. Hän oli näet ennen muinoin osannut runsaasti noita rekilauluja, ja sen tiesivät monet joukosta; sitä, että hän näytti viime aikoina niitä kovin unohtaneen, kummasteli varsinkin hänen pystyvin kuiskaajansa tässä tilaisuudessa, hänen oikealla puolellaan istuva lihava kirjakauppias Aapeli Muttinen, hänen vanha, hyvä tuttavansa ja ystävänsä. Paitsi entisenä rekivirsien vetäjänä olivat toiset vaatineet Lauri Falkin myöskin kunnioituksesta taiteilijaa ja ulkomailta tullutta kohtaan kuoronsa johtajaksi, täällä sauhuisessa ja hällisevässä salongissa; itse hän pysyi nyt melkoisen velton näköisenä, ja muitten puhjetessa remakkaan nauruun hän hymyili aivan tuskallisesti.

Kun sitten kevään kiihdyttämä into nousi niin, että »Savolaisen laulu» kajahti kyynelten pyöriessä laulajain silmissä ja kotiseudun tuntu kasvoi kerskunnaksi puheilla ja nyrkiniskuilla pöytään, silloin pujahti Lauri Falk seurasta pois ja nousi kannelle. Eikä tähän ollut syynä pelkästään se, että kansallislaulut yleensä tuntuivat hänestä hiukan kuluneilta ja kerskuvan äiteliltä, hän kun oli niitä kuullut muissakin maissa, vaan hän tahtoi nyt välttämättä päästä ulos, täysin omiin mietteisiinsä, niin, katselemaan seutua ja kaupunkia kuin virkkaakseen sille jäähyväisiä. Pieni kaupunki kuulsikin jo tuolta vaaleana ja keveänä, saariltaan salmien keskeltä, aivan kuin suoraan vedestä kohoten. Aamu oli kirkastunut, kylmyyttä huokuvalla avonaisella

virralla kulki sinertävä juova, aurinko yleni
vaaleanpunertavista hattaroista matalain niemien takaa.
Laivan vieritse liukui louhinen saari, sen metsiköstä, jossa
käki kukkui, kävi keväisten havujen ja koivujen tuores
tuoksu.

Siinä seisoivat Lauri Falk kaiteen vieressä, kädet syvällä
taskuissa, kumaraisin otsin ja kurkkuaan hiljaa
kurahdutellen. Takaa kuului salongista yhä laulua ja
naurunremakkaa, mutta viimein muuttuivat ne äänet
väittäilyksi, joka kiihtyi. Sitten kömpi kirjakauppias
Muttinen puuskuttaen ylös salongista ja tuli Falkin viereen.

»Turkkilainen!» huudahti hän. »Minä tulen sieltä pois,
siellä saattaa syntyä tappelu!»

Lauri Falk vaikenut, kirjakauppias jatkoi inisevällä äänellä:

»Mikä se on tuo stipendiaatti? Muistan vain, että hän on
käynyt täällä koulua alaluokat. Merkillinen mies,
silmäkulmat pullistuvat ulos kuin pommi. Ja haastaa,
haastaa riitaa! Miksi, miksi pitää meidän suomalaisten olla
nurkkapatriotteja! Oih, miksi? Kun lauloivat 'Savolaisen
laulua', niin hyyryläiseni, tuomari Tommola, joka on
Hämeestä, tahtoi hänkin vetäistä omaa maakuntavirttään,
mutta silloin stipendiaatti alkaa matkia: 'Jos toimeen
tartutaan!' Ja siitä se riitaa! Tommola puhuu
maanviljelyksestä, Bongman haukkuu häntä materialistiksi.
Ja nyt käyvät käsirysyn! Ei, saakeli, minä tulen sieltä pois!»

Samassa ryntäsi nuori asianajaja Tommola punoittaen
ylös salongista, perässään maisteri Bongman ja muu
herraparvi.

»Syö rupa!» tiuskaisi maisteri Bongman Tommolalle.

»Minä? Syö itse, rojunkerääjä!» vastasi Tommola.

»Minäkö? Sinä, *ruotus*, asianajaja, *asianaiai*! Syö rupa!»

»Syö kaksi!» yltyi Tommola.

Niin luistelijat jatkoivat. Sandels solui nyt vanhan linnan
ohitse. Linnan pyöreäin tornien sakarat paistoivat

pehmeästi aamun punassa. Sitten laiva huusi, talonpojat nousivat silmiään hieroskellen kansipenkeiltä ja alkoivat käännellä säkkejään. Pian kiersi Sandels oikealle laituriin. Maisteri Bongman seisoj silloin välikannella, keskellä herraparvea, hänen jalkansa vapisivat, ja hän oli naamaltaan valkea, ja nyt hän kuohahti ja nosti nyrkkinsä lyödäkseen Tommolaa keskelle naamaa. Muut estivät häntä lyömästä, hän ponnisteli hetken hillitsijöitä vastaan, sitten hän ryntäsi laiturille ja lähti ontuilemaan kaupungille, yksinään omalle suunnalleen, toisten katsellessa hänen menoaan.

Lauri Falk vei kirjakauppias Muttisen toisten joukosta syrjemmälle.

»Minäkin lähden nyt», sanoi hän hiukan värähtävällä äänellä.

»Mitä? Maitseko?» kysyi Muttisen Aapeli. »Odota vielä, kunnes jäät sulavat. Ennätähän tuonne, maataloihisi. Mitä, häh?»

»En halua enää odottaa», vastasi Lauri Falk.

»Tavarariko? Lähettänet, jos tahdot, ottamaan ne laivasta kotiisi. Minulla on tarpeeksi tässä käsilaussa. Kiitokset.»

Nuo kiitoksensa sanoi Falk sellaisella äänellä, että Muttinen kummastui ja kysyi:

»Mitä? Hevosellako sinä menet? Elehvantti, häh?»

»Se on minun omia oikkujani», naurahti Lauri Falk, nyökäytti päätänsä ja lähti menemään, luoden Muttiseen sinertävistä silmistään omituisen katseen. Kirjakauppias aikoi kiiruhtaa perästä, mutta kun hän oli lihava mies ja pianisti kulki nopeasti ja Tommola lisäksi tuli luokse haukkumaan tuota kiukkuista uutta tuttavaa, stipendiaattia, niin siihen se aikomus jäi, ja Muttinen kääntyi Tommolan kanssa kotiaan kohti. Muu joukko kuljeksi tuolla jo pois päin pitkin puista laituria, nauraen ja huudellen.

»Kalmukki! Vastarannan kiiski!» kuuli Lauri Falk vielä takana Muttisen pilailevaa torumista: se oli tarkoitettu hänelle, joka pieni laukku kädessä käveli omia teitään, erään ruohoisen kujan kautta, joka nousi vanhain talojen reunustamana torimäelle.

Aurinko heitti silmiä häikäiseviä säteitään vaakasuorasti sisäsaariston takaa, läheiset avovedet alkoivat hymyillä sinisinä ja valkeina, kaupungin korkeimmalla kohdalla kiilsivät vihreäkupuisen venäläisen kirkon kultaiset sipulit. Kaupunki nukkui, varpuset vain tirskuivat aamuisella torilla. Falk hiljensi kulkuaan ja hengitti raitista, ohutta ilmaa.

Hyvä, että hän nyt pääsi noistakin. Yksinäisyyteen, ja muuhun.

Joskus hän kulkiessaan pysähtyi katselemaan entisiä tuttuja taloja, karviaispensaiden pieniä lehtiä, jotka jo tunkeutuivat esiin säleaitain välitse, ja silloin värähti hänen suunsa tuskallisesti. Sitten hän jatkoi edelleen matkaansa, pitkin paatisia katukäytäviä; muistot valtasivat hänet hämärästi jälleen, muistot lapsuuden ja koulupojan ajoista täältä, jossa hän ei ollut käynyt moneen vuoteen.

»Viimeisen kerran», naurahti hän itsekseen. »Mutta mitäpä siitä, kunhan pääsee...»

Pikku laukku kädessä harppasi hän nyt rautatiesillan kävelykäytävää myöten ja laskeusi salmen toisella puolella rannalle, maantielle, joka vei hänen synnyinkyläänsä.

2.

Paljon maailman mammonaa ei tuossa vanhassa ja monissa paikoin kiertäneessä laukussa ollut; merkittävin oli suuri, loistavankeltainen japanilaisviitta, kirjailtu täyteen metallinvälkkyviä kolibrilintuja, jotka kisailivat kukastoissa. Tästä huomaa, että Lauri Falk oli niitä, joiden sydäntä todellisuus rasittaa niin, että he sulostavat sen haaveksimainsa ilmastojen kauneuksilla, linnuilla, kukkasilla...

Keväinen maantie rasahteli aamuisessa roudassa askelten alla. Vetisissä pyöränuurteissa ja lätäköissä se oli hienossa jäässä, ja varjosta kuului lunta. Pian oli tie päivän lämmössä sulava huonoksi kulkea, mutta Lauri Falk, mitäpä hän siitä! Olihan se nyt Laurille aivan yhdentekevää.

Linnut visersivät vimmatusti viidakoissa; koivuissa oli jo heikosti näkyvä vihertävä tuntu. Mutta vaikka sekä luonnon äänet että väriseikat olivat Lauri Falkille tavallisesti suuri ilo, tunsikin hän ne nyt ympärillään vain aavistuksena, nuo niityillä keltaisina kukkivat pajut ja ojista paistavat rentukat. Omituinen luonnon rauha tulvahti kuitenkin kulkijaa vastaan, joka nyt poikkosi, hetken pehmenevää maantietä kuljettuaan, metsäiselle, koulupoika-ajoilta tutulle oikopolulle.

Hän oli vasta toissa päivänä tullut ulkomailta, nyt hän oli sanonut harvoille tuttavilleen lähtevänsä maalle lepäämään, niin, myöskin kokoamaan kansansävelmiä, motiiveja; asettuvansa johonkin maalaistaloon, työhön, säveltämään jotakin; pianonkin hän sinne aikoi kuljettaa. Mutta asia ei kuitenkaan ollut niin kuin hän oli vakuuttanut.

Lauri Falkin pienet elämänvaiheet olivat olleet tähän asti seuraavat:

Hän oli erään kotiseutunsa oloihin katsoen melkeinpä varakkaan talollisen ainoa poika. Isä oli toivonut Laurista, kun pani hänet kaupunkiin lyseoon, tietysti pappia, kirkkoherraa, rovastia, niin ainakin kappalaista, tai vaikka tuomaria. Siivosti koulua käydessään oli Lauri yläluokilla alkanut soitella viulua ja pianoa, sillä toverien puheista hän oli huomannut, että hänellä oli taipumusta, paitsi runon sepittäelyyn, myöskin musiikkiin; siksi hän sitten joskus oikeinpa ahersi varsinkin pianon parissa, tutki noita avaimia ja harmonioita. Ja siitä fantisoimisesta johtui, että oli hän jo erääseen koulupoikasten juhlaan runoilut ja säveltänyt juhkakantaatin. Mitäpä siinä, ei hän silti runoilijaksi tai säveltäjäksi aikonut. Sitten Lauri sai »napin» otsaansa, nimittäin lyyran, ja siirtyi pääkylään; lukemaan, sanoi hän; mutta mitä lukemaan, sitä ei hän ajatellut. Menipä vain nyt aluksi vaikka »polyteknikkoon»; koettipa ensin, miltä »arkkinihdiksi» opiskelu maistuisi; ennättäisipä vielä tuumia muuta. Polyteknikossa heilahteli sitten hänenkin lakkinsa tupsu muitten laulajain joukossa; pääkaupunki oli yksitoikkoiselta maaseudulta tulleelle kultalan valojen loistetta, kauneutta, serenadeja naisille ja ennen kaikkea pientä lasinkallistelua.

Siihen aikaan Lauri Falk ensi kertaa rakastuikin, hämärästi, kesyttömästi; mutta siitä rakkaudesta puhumme tuonnempana, paremmin soveltuvassa kohdassa. Tärkeää on vain, että se tunne antoi hänelle lisäsysäyksen, joka saattoi hänet yhä enemmän viehtymään soittoon ja säveltelyyn, koska muutamat hänen lemmenlaulunsa olivat tuottaneet hänelle ylioppilaspiireissä kiitosta. Sillä eipä Lauri muuten tietänyt, mitä hän olisi paremminkaan harrastellut kuin tuota säveltelyä, kun nimittäin se arkkitehti ei maistunutkaan, vaan hän erosi polyteknikosta

parin lukukauden perästä. Ei hän aavistanut, mihin ruveta tässä maailmassa. »Ei, ei ollut kulttuurisukua, kuten monilla muilla, minua neuvomassa», koetti hän itseään myöhemmin puolustaa; »isä, talonpoika, ei tietänyt näistä herrasurista mitään»... Äiti oli muuten kuollutkin jo Laurin ensimmäisenä ylioppilasvuotena. – Ja kun Lauri sitten huomasi muidenkin kansanpoikain löytäneen uransa, niin hän tunsu, syyttelyt jättäen, itsensä ainoastaan jollakin merkillisellä tavoin harhautuneeksi silloin kuin oli päättänyt lähteä säveltäjän ja runoniekän uralle, meillä melkein turhalle, sanoi hänen talonpoikaisvaistonsa... – Päättänytkö? Oliko hän sen tosiaan päättänyt? Eikö mitä, koskaan ei Lauri Falk ollut oikeastaan päättänyt ruveta miksikään, sen hän voi rehellisesti vakuuttaa. Hän oli vain mennyt Musiikkiopistoon, kun isällä oli vielä rahaakin lakkarissa; oleskelipa nyt siellä, koetti säveltää... Mutta ei se rakastumisajan jälkeen enää tuntunut luonnistuvan; hän vain tuskastui sisäisen köyhyytensä ja kuluneen kaavamaisuutensa tähden, johon hän aina yrittäessään joutui ja jonka hänen arvostelunsa hylkäsi. Siinä hän yritteli syytellä laiskuuttaan ja odotti hiljalleen uutta, nuorekasta patoutumista, istuskeli ja kuljeskeli toisten taiteilijain seurassa, joissa siihen aikaan kuohui vapaita, rajuja aatteita, sillä suurlakko, tuo eräänlainen kansallinen kapina, oli juuri tapahtunut. Innostui hänkin joskus, heilutteli pitkiä käsivarsiaan, mutta suusta ei tullut monta sanaa, enempiä kuin »Pirujen valssistakaan», jonka hän oli aikonut säveltää, vaikk’ei aikeesta kehittynyt sitten mitään, sillä suurlakkoa seurannut yleinen lamautuminen teki sellaisen aiheen vanhaksi ja kuluneeksi.

Menipä vuosia, hän sai julkisuuteen vihkon sävellyksiään, joista arvostelu hänen salaiseksi huolekseen kiitti parhaiksi, jopa päteviksi, noita rakastumisaikoina tehtyjä; ja antoipa hän kaksi sävellyskonserttia, joista

ensimmäisessä oli hiukan yleisöäkin. Mutta enemmän kuin arvostelun laimeus teki hänet nyt yht'äkkiä rauhattomaksi – yleisön vähyys: kas, sepä se riitti herpaisemaan hänet täydellisesti moniksi vuosiksi. Se kasvoi suorastaan tuskaksi. Nyt vasta Lauri Falk huomasi, ettei pianistin ja säveltäjän homma tässä maassa kannattanut; kuinka hän ei ollut sitä ajatellutkaan? »Suurinkin täällä on kukko köyhyyden tunkiolla», alkoi hänen hyötyvaistonsa masentavasti sanoa, niin jyrkästi, että hän aikoi nyt vaihtaa alaa: perusti erään tuttavansa kanssa kahvilan, josta piti tulla varietee; Falkin tehtäväksi jäi, paitsi antaa osuutensa rahoja, sommitella kahvilaan paperikukkia ja etsiä sinne mustalaisia. Mustalaissoittajia ei hän Helsingistä kuitenkaan löytänyt; ja kun hän parina iltana näki tuossa hienossa paikassaan vain muutamia märkiä jätkiä, niin hän erosi koko afääristä.

Sitten hän lähti yht'äkkiä ulkomaille. »Ihanaan Italiaan opiskelemaan», sanoi hän; mutta sitä hän ei itsekään oikein uskonut, niin hän oli nykyisin pettynyt, jostakin, jota hän ei ollut juuri toivonutkaan. Aurinko paistoi tuossa ihanassa Italiassa, viiniä oli siellä, isällä oli vielä rahaa. Ja sepittelipä hän siellä muutamia pieniä kappaleitakin. Ja sitten tuli ikävä Suomeen, hän riensi takaisin, tietäen nyt, että Italiassa kasvaa appelsiineja, että siellä tapaa ruusuja. Nyt hän puhui hiljaisella äänellä, ei mahtailevasti kuin ennen; Pisan kaltevan tornin kaipaajille hän hymyili lempeästi. Sitten hän antoi uuden sävellyskonsertin; hellätunteisin arvostelu sanoi hänen töittensä hienostuneen, sävyn jalostuneen; oikealla kielellä se merkitsi, että Lauri oli vain heikontunut. Niin hän asian käsitti. Ja hän odotti jotakin, joka viimein tapahtuikin, nimittäin se, että hänen isänsä kuoli. Lauri kävi hänet hautaamassa, silloin hän oli tällä seudulla viime kerran. Talo myytiin metsäyhtiölle, hän jakoi vähät rahat ainoan sisarensa kanssa ja matkusti jälleen,

nyt, paitsi suloiseen Italiaan, kultivoituun Pariisiin. Hän lähti sinne aikoen koettaa vielä kerran ja uudella tavalla; ja ellei siitä olisi apua, niin sitten vasta...! Hän aikoi siirtyä muusikkona kokonaan ulkomaille, kun kerran se toimi ei kotimaassa käynyt päinsä. Hän puraisi hammasta ja ryhtyi työhön, koska oli näet viimein huomannut, että taide vaatii työtäkin, vaikka asia olikin hänestä käsittämätöntä: taide työnä, ovatko lahjat siis hepo, jota täytyy suomaa työllä? Työllä nouseminen tuntui hänestä suorastaan tungettelta. Kuitenkin hän kävi konservatoriossa, oppiakseen kapellimestariksi, kävi, vaikka hänestä oli ylen vaikeaa astua noiden ulkomaisten opettajaherrain eteen. Eikä hän sitä oikein tahtonutkaan: siinä oli uhmaa. Koko tuo suuri maailma oli hänestä hääräämistä, työtä; se kävi hänestä lopulta murskaavan vastenmieliseksi. Kilvoittelu siellä oli hänelle suorastaan mahdotonta, vierasta, valheelta tuntuva, ilkeää. Ja lisäksi tuli se, että kun hän nyt todenteolla koetti kehittää itseään ja luki alansa mestareita, huomasi hän itsensä niin - joutavaksi, ettei hänestä voisi oikeaa säveltäjää mitenkään tulla. Mutta sillä huomiolla oli se kummallinen vaikutus, että nyt hän ei sietänyt aikoa enää muuhunkaan, halvempiarvoiseen taiteilijahommaan, pelkäksi soittajaksi. Ei, Lauri Falkista ei ollut kulttuurin frakkiin, arveli hän; ja jätti kaikki omaan valtaansa. Lyhyen ajan koetti hän tosin siihen soveltua, omalla tavallaan, keikailen monenmoisella pintapuolisella, mitä hän voi ulkomaista huomata. Hän teki kirjallistakin työtä, kirjoitti Parisissa kaksi sonettia, ja aikoi mennä tango- ja miekkailukursseille, sillä ne olivat jotakin hienoa. Floretin hän jo ostikin ja huvittelihen hotellissa tuttavien ja pikentin nähden sitä huitoilemalla, ja ripusti sen lopulta huoneessaan varsin näkyvälle paikalle, kauniisti seinälle. Mutta tango-homma jäi aivan aikeeksi. Sen sijaan hän ajatteli kauemmin, kuinka hän Suomeen palattuansa nyt

esiintyisi uutena miehenä: matalat kengät jalassa, ja vihreät silkkisukat... Mutta pohjimmaisena hänen sielussaan huokaili kuitenkin jokin koditon, avuton ja toivoton. Mikä hän oli, miksi hän oli täällä, miksi hän oli missään? Sellaista hän pohti alati. Miksi hän ei saanut olla vain Lassi Valkki? Ei Falk, ei haukka: eikö lienekin hänen nimensä muutettu jostakin muusta sellaiseksi. Niin, kyllä hän olisi saanut olla Valkki, maalainen. Maanviljelijäkö? Oh, liian myöhäistä nyt, skorpioni oli työntänyt myrkkynsä hänen vereensä. – Miksi olikin hänet kiskottu sieltä maalta pois, syytteli hän kohtaloaan etelässä ollessaan, koettaen huumata kärsimystään päivänpaisteella, viinillä ja suhteilla joihinkin kuorotyttöihin ja ilonaisiin, joissa hän palveli mykkää, toisilleen hiiskumatonta kärsimyksen hekumaa, kantaen kärsimystä ikäänkuin mitä aatelisvaippaa. Ja vieläkin odotti hän jotakin: vain viimeisten perintörahain loppumista. Elää aikansa kuin perhonen, imeä mettä minkä ennättää, ja sitten kuolla.

Ja nyt se odotettu oli tiettävästi tullut. Jokunen kolikko oli enää taiteilijalla taskussa. Senvuoksi olikin asia nyt niin, että Lauri Falk oli sanonut lähtevänsä etsimään kesäasuntoa ja työhön maalle... Eipä suinkaan, hän oli menossa tekemään itsemurhaa.

Hän oli sitä sangen usein ennenkin ajatellut. Heittäytyä Arnoon, opaalinhohtavaan Seineen... Mutta Arno oli likainen puro, ja Seinen *opaali*... Eikä se muutenkaan voinut tapahtua tuolla maailmalla, joka vaivasi elämänsä touhulla hänen korviaan. Ei, tänne synnyinseudulleen hän oli jälleen painuva, se oli ottava hänet vastaan kuin hellä äiti, sinne hän oli menevä, kauas vihannoivaan, visertävään metsään; siellä hän oli levittävä lämpöiselle kalliolle loistavan kolibriviittansa ja nukahtava. Kukaan ei häntä sieltä löytäisi ainakaan ihan heti; hän puikahtaisi takaisin luontoon, josta oikku oli viskannut hänet muualle.

3.

Elämänsä onnettomuuden taiteilija tunsikin nyt niin voimakkaana kokonaisuutena, ettei hän saattanut huomata ympärillä olevaa luontoa muuta kuin aavistukselta: korkealle noussutta kevätaurinkoa, ritisevistä hongista lämmössä tunkeutuvaa täyteläistä pihkan hajua. Kaikki tuo keväinen kauneus antoi hänelle ainoastaan haikean tiedon, että nyt hänen oli siitä erottava. Siten hän samosi, yhä tuskansa vaikeinta hetkeä läheten, pienen metsätönnön ohitse, huomaamatta sitä juuri yhtään, enempää kuin vastasi mökin vanhuksen tervehdykseenkään, ukon, joka seisoi aitan kulmalla tirkistellen kiiruhtavaan kulkijaan. Yhä edelleen kohosi Lauri Falk pientä polkua, jonka vierillä variksenvarvut helottivat vaaleina, ylös metsärinteelle tönnön taakse, paikalle, johon tuota asumusta ei enää näkynyt, mutta sen sijaan aivan kuin kartalla koko synnyinseutu, etelässä usein uneksittu. Harjun alla kaareilivat, kevätvettä tulvilleen nousseiden lahtien takana, lehtimetsäiset niemet, joiden äärioviivoissa oli jo tuskin huomattavaa vihreyttä, aivan kuin pieninä pilkkuina, ja noita niemiä kauempana näkyivät jälleen suuret selät, jääkahleissaan merivihreät ja tummat. Järvien keskellä oli kalliosaaria, joiden harmaa jäkäläturkki punersi heikosti keväisessä valossa; ja tuolla vaaroilla kuului tuttuja taloja, enimmäkseen harmaita, keskellä pieniä, räikeitä oraspeltojaan. Muutamia taloja punaisia, kuin olisivat hymyilleet... Kaiken tämän tunsikin Lauri Falk nyt entistä hämärämpänä aavistuksena, sillä nyt, nytpä hän oli täällä, metsissä, järvien rannoilla, jonne hän oli kaivannut.

Mitä hän enää kulki? Nyt hänen oli se vahva päätöksensä täytettävä.

Silloin hän heittäysi sammaleiselle rinteelle ja alkoi itkeä; hänellä ei ollut selvyttä mitä hän itki. Itki vain, oikein tosissaan tempoen, niin että kieriskeli maassa alas rinnettä. Niin meni pitkä aika; ja sitten hän lähti jälleen hoippuen eteenpäin; siellä olisi hänen nyt pitänyt levittää se keltainen japanilaisviittansa; mutta ei, hän ei ollutkaan avannut laukkuaan, hän samosi vain se kädessä eteenpäin umpimähkään.

Ja siinä alkoi ympäristökin hymyillä hänelle, synnyinseutu utuisen kauniina, kevään kullassa. Nuo järvet, ne herättivät hänen mielessään nyt laulun, jonka hän oli runoillut ja säveltänyt ensimmäisellä Italian-matkallaan; se virkisti häntä, hän hyräili sitä itsekseen:

»Ken suomalaisen lailla
vois järveä rakastaa?
Jos järven vierailta mailla
vain huomaa, jo riemuaa.

Sen päilyssä kauneus mainen
ja taivainen kangastaa.
Oi järvi: kuin sieluton nainen
on kauneinkin järvetön maa.»

Sitten hän huomasi, kun meni takaisin alas mäeltä, myöskin töllin: se oli pieni, harmaa ja surullinen, sen ikkuna musta ja matalalla maassa; puutarhana ainoastaan pari karviaispensasta. Sika kyhnytti kylkeään korvoon, joka oli syrjällään jo vihertyvällä pihanurmella. Ja vanha ukko, hän seisoi siellä yhä aitan kulmalla, entisessä paikassa, pieksut jalassa, kädet housunkaulukseen pistettyinä. Vain kiurun ääni liverteli korkealla ilmoissa tässä metsän

äänettämyydessä, yksinäisen asumuksen ja sen mullalle paljastuneen peltotilkun yllä.

Tuo köyhä tölö, huomasi nyt Lauri Falk, sepä se jollakin tavoin esti hänen aikomustaan, oli ristiriidassa sen kanssa. Hän oli muistanut siellä etelässä tämän seudun, jonka helmaan hän tahtoi kuolla, pelkästään noina kauniina järvinä ja suurina saloina, joita metsäjärvien asukas vierailta mailla enemmän kaipaa. Mutta nyt toi tölö mieleen myöskin maan köyhyden, se ikäänkuin rumensi tuollaista kaunista kuolemaa täällä; sai ajattelemaan toisia samanlaisia tölöjä, joissa ainoana silmäkoreutena oli kesäiseen aikaan jokin palsami peltirasiassa ikkunalla; muuhunpa kauneuden ylellisyyteen ei niiden asukkailta varaa riittänyt, hyvä, että saivat leivänmurunkin ja perunoita näiden louhien kourallisesta multa. Ja lienevätkö paljon muuta kaivanneetkaan? Ken heitä olisi siihen opettanut? Tuoko kaupunki, jonka harrastuksena olivat pienet afäärit ja ryypiskely? Kansaa, jonka kulttuuri oli vasta - virsikirjoja ja torakoita.

Niin, nyt Lauri Falk muisti määritelleensä jo ennen näitä rakkaita seutujaan sanoilla: virsikirjoja ja torakoita. Ei, täällä ei kuolema tuntunutkaan oikein suloiselta. Ja kuitenkin hän tahtoi vielä säilyttää eheänä synkästä aikomuksesta johtuneen tunnelmansa; hän meni siis nytkin jyrkästi ja vaiti ukon ohitse ja palasi harjulta alas maantielle, jonka ojissa kevätpurot lempeästi solisivat ja rapakoissa loisteli taivaan puhdas ja sininen kuva. Siten hän taivalsi, silloin tällöin laukkaan heilauttaen, edelleen, pyrkien korkealle harjulle, joka näkyi viidakon ylitse. Se oli noin penikulman päässä kaupungista; siellä oli se vanha kotikylä, jonne hän oli viime yönä yrittänyt laivalla suoraan. Niin, oikeastaan hänen pitäisikin kuolla siellä, ajatteli hän nyt. Ah, tuoltapa kuumottivat kylän tutut piirteet, vanhan kylän, jossa hän ei ollut käynyt vuosiin. Kuinka hän oli

haaveissaan rakastanut sen mutkaista kylänraittia, jonka kahden puolen ojentelivat harmaat kiviaidat, esi-isien rakentamat; sen nokkosiakin, jotka nostavat keväällä tallatut päänsä ja syksyllä heiluttavat kylmässä tuulessa surullista latvaansa. Kauneimpana koko kylästä hän oli muistanut nuo vanhat talot keskikesäisessä lumossaan, heilimöiväin ruispeltojen takana, aivan kuin tähystellen sieltä kaksine päätyikkunoineen.

Mutta kun hän, nyt jo eloisammin ympärilleen katsellen, saapui lähelle kylää ja nousi suoraa maantietä harjun laelle, jonne Saimaan ulapat avautuivat laajoina, siellä täällä jäissä kiiltävine railoineen, niin mitä hän näkikään ensimmäisen suuren talon pellolla? Eipä se kasvanut suinkaan kevätorasta, josta kaunis, heilimöivä ruis oli nouseva, vaan pieniä, tasaisia männyntaimia.

Se oli jälleen häiriö synnyinseutu-tunnelmassa. Siinä talossa hän oli valkolakiksi tultuaan monesti kesällä pitänyt hauskaa isännän kanssa, peräkamarissa, konjakkipullo pöydällä ja pienen pöytäkellon soittaa lirittäessä. Tai nuotalla, vaalittavanaan pullo »Savon viinaa», isännän istuessa perässä, lihavan isännän, joka nosti painollaan venheen kokan pystyyn ja joka lauloi: »Ei, ei, ei, ei piru mua saa...»

Eliköhän se isäntä, vierasvarainen ukko Hepsulainen vielä? Sitäkin johtui nyt Lauri Falk ihmettelemään; talohan näytti niin autiolta, ikäänkuin ontolta; navetan katossa oli kymmentä kertaa suurempi aukko kuin hänen viimeksi sen nähdessään. Mitähän, jos kävisi tuttua kamaripuolta katsomassa?

Taiteilija meni matalaan, laajaan pirttiin, jossa muuan nainen istui uunin vieressä lasta soudatellen. Tulija kätteli ja kysyi, aivan kuin entiset ajat muuttumattomiksi ajatellen:

»Onko isäntä kotona?»

»Mikä isäntä?» naurahti nainen. »Tukkiyhtiön amiraalitko? Täällähän ne kai asuvat!»

»Eikös Hepsun Jahvet täällä enää isäntänä olekaan?»

»Hepsun Jahvet on kaupungissa vossikkana.»

»Myynyt talonsa!» huudahti Lauri Falk. »Hepsun Jahvet myynyt hovinsa...»

»Juoda lillitellyt», naurahti nainen. »Kun viikot yhtä mittaa kaupungin hotellissa olostaa, löllii pitkin siltojen kaiteita housut kammitsassa, niin eivätpä nämä hovitkaan hallussa pysy.»

»Entä, mitäpä hän nyt arvelee?» kysyi hetken päästä Lauri Falk, jollakin tavoin innoissaan.

»Mitäpä! Sanoo; 'Mitäs, olen vossikkana, mikäs on olla, ei kuin pitää ohjaksista ja antaa mennä ja rallattaa.' Niin sanoo. Ja niinhän nuo muutkin, jotka ovat juoneet, entiset isännät, ahertavat nyt tukkisavotoissa... Maljasen Ienokki...»

»Maljasen Ienokkiko?» toisti Lauri Falk, jolle tuokin ketterä isäntä oli tuttu.

»Joi talonsa, tai jos lienevät muut puijanneet; nyt sanoo: 'Onpa tuo ruumis saanut hyviäkin päiviä, koettakoon nyt huonojakin.'»

Haikeus ja omituinen ilo oli vallannut Lauri Falkin, kun hän taivalteli jälleen talosta. Entiset metsät hän näki hävitetyiksi, kaikki maat yhtiöillä, satoina vuosina avatut pellot kylvettyinä petäjillä, isännät rappiolla, taloissa köyhiä loisia. Ei tämä hänelle aivan uuttakaan ollut, vaan vanhan yhä kiivastuvaa jatkoa, muisti hän nyt. Mutta miksi tuotti se tällä kertaa hänelle jonkinlaista riemua? Se ajatus, ettei tämä viaton ja hupainen metsien heimo kestänyt touhuisen maailman kosketusta! Ensimmäisen tukkiyhtiön ansioihin se oli alkanut kaatua; sillä tuolla kansalla oli into hotelliin... Ei, kaipuu pois metsistä, hiljaisuudesta, alakuloisuudesta. Se kansa oli nyt sellaista: antaa köyhdyttää itsensä

paisuttaakseen toisten kukkaroa! Ja sille se vain nauraa, kuin Hepsun Jahvetti kuskipukilla, entinen suuren talon isäntä, tai Maljanen savotan renkinä: 'Koettakoon nyt ruumis, huonojakin päiviä! Kunhan on saanut hyviäkin.' Niinpä ne köyhätkin ajattelevat, loikovat mielummin nälässä kuin vaivaavat tuota ruumisraukkaansa... likistäen lumien keskellä talvella nälkävyötä ja vääntyen uunille ja unohtaen siellä lämpöisissä unelmissa muun, vaivaa vaativan hyvän.

Mutta kesällä, utterain muurahaisten aikana, se kansa on sirkka: keväisin se varailee keveät venheensä kuntoon, se soutelee, joutelee, istuskelee luodoilla ja onkii, aikailee toisten luona ja kuittaa maailman pahat leikittelevillä pakinoilla. Ja kesäilloin liitelevät viulun, ei, käsipelin sävelet vesillä... »Ja aitoissa lempi leikkii», lisäsi Lauri.

Niin haaveili nyt Lauri Falk; se sopi erinomaisesti, se puolusti häntä: sellaisia ne olivat täällä, antoivat mennä, leikittelivät; niin oli hänkin. Elämän juovuttavia puolia hän oli hakenut; loitolta hän tuli, nauttia hän tiesi saaneensa! Voipa hän olla tyytyväinen, niinkuin nuo muutkin!

Hän oikaisi selkäänsä ja kohotti päänsä pystyyn; hän melkein ylpeili, että kohtasi tämän seudun tällaisena, joksi hän sen luuli, ollen osaksi oikeassakin. Hän oli sellainen kuin pitikin, oli rotunsa vesa.

Yhä hän vielä kuitenkin tunsi kuolemanhalua; niin, nyt hän oikein mässäsi sillä tunteella; mutta aikeessaan ei hän kiirehtinyt. Mitäs hän, eipä noilla muillakaan ollut sellaista hoppua. Ah, nyt hän ensin tahtoi kulkea taloissa ja torpissa, kylissä, nähdä jälleen maaemonsa kasvoista kasveihin.

Näin Falk asteli reippaasti pitkin maantietä, harjuilta laaksoihin, sieltä jälleen mäille; hänen mielessään välähteli sävelkuvia. Jotakin Kullervon tapaista. Aivan hämärästi, utuisesti ja heikkona.

Tuossa tuli hänen kotitalonsa; hän nosti ajatuksissaan hymyileviä kasvojaan ja säpsähti. Pitkä, vaaleaksi maalattu rakennus, puolittain herrastalon mallia. Laurin silmiin kiertyivät yht'äkkiä vedet, hänen kasvoissaan vavahteli ja rintaan pyrki jotakin, joka sai hänet pudistamaan päätänsä ja aivan kuin anelemaan hiljaa. Mutta sitä hän ei tällä hetkellä enää sallinut. Hän seiso i hetken paikallaan, sitten hän melkein huudahti: »Pois, pois!» Tuntui peloittavan, että jotkin muistot olisivat nyt voineet tuottaa tuskaa, syöstä hänet jälleen äskeiseen epätoivoon, josta hän nyt toki oli hiukan selvinnyt. Mitäs, ah, kyllä isän ja äidin hahmot, jotka hän oli siellä tanhualla näkevinään, ymmärsivät hänet! Saattoiko hän olla muuta kuin tämä kansa, tämä luonto, hänen alkuäitinsä? Ei mennä sisälle katselemaan; aina hän oli karttanut sellaista auttamatonta syventymistä.

Niin oli kosketus omaan maahan parantanut Falkia puuskasta, joka oli hänelle sangen tavallinen; ja nyt hän oli jo niin virkeä, että tahtoi vapauttaa itseään vielä enemmän. Siksi hän kiinnitti nyt katseensa vanhaan herraskartanoon, jonka hän näki tuolla salmen toisella rannalla, kaidalla kannaksella; kannaksen takana oli vielä toisia kierteleviä selkiä. Tuo rakennus oli ruskea Vaskilahti, jossa hän oli pari kertaa pienenä käynytkin; siellä, siinä muodoltaan omituisen rauhallisessa hovissa, johon johti tuuhea koivukuja, hän muisti olleen kauniita lasikruunuja ja sohvia, kukitetulla silkillä päällystettyjä, niin hienon näköisiä, että niihin tuskin uskalsi koskea; ja salissa oli kullatuissa kehyksissä punaposkisia ja hymyileviä muotokuvia. Siellä aatelitalossa, jonka kaltaisista hän oli koulussa ollessaan lukenut romanttisia tarinoita linnan neitosista ja ritareista ja sankareista, siellä oli ennen muinoin asunut vanha musikaalinen neiti, Anna Loewen-Brange.

Niin, sitäkin hän nyt kaipasi käydä katsomassa. Mutta se luja päätös? Että ihanko? Tuntuipa se nyt happamelta.

»Ennättäähän moiseen aina», naurahti Lauri Falk itsekseen. Ja kulkiessaan korkeaa porrastuuta erään puron ylitse hän oikein jo rallatteli kansanomaisia tanssin sanoja:

»Riihestä kuuluu se riutan jyske,
riutan jyske...»

Sellainen nyt oli hänen luonteensa toinen puoli... Sitten hän vaiken. Edessä näkyi hänelle entisiltä ajoilta tuttu vesimyly.

4.

Järvet painuivat hämäriin, ja kevät-illan leveä ruskotus hymyili keltaisena ja punaisena myllylaakson koivujen välitse. Lauri Falk laskeutui myllypadon luo, jonka rantamalla jossakin sammakot kurnuttelivat, niksuttavalla, haukkuvalla äänellä, ja jonka ylitse pöllö lenteli pehmein siivin. Tuo mylly, sen suhiseva koivikko, pato, jonka vesi nytkin hänelle rauhoittavasti ja nukuttavasti kohisi, niin, varsinkin myllyn salaperäinen ja pärskyvä vesiratas mustassa onkalossaan, johon vesi virtasi väkevänä kieppuen, oli ollut lapsena hänen rakkaimpia paikkojaan. Hänen oli aina tehnyt silloin mieli leikkiä rännin vedellä, syöksyä sen keralla alas; mutta sanoihan järki, että onkalon pyörre tai hauska hirviö, jonka hän kuvitteli asuvan tuossa luolassa, hänet murskaisi; sitä ei Lauri Falk toki tehnyt.

Mutta nyt hänen oli nälkä, ja väsytti niin, että aivan polvia horjutti. Hän nousi puron töyryltä myllärin tuvan portaille ja kosketti ovea. Se oli auki. Pienellä tanhualla, jonka yhtä kylkeä reunusti luhtiaitta, kävi parista tuomesta kirpeä silmikoiden haju, niissä oli muutamia nappuja kuin helmiä.

Lauri Falk ihaili itseksensä:

»Mikä rauhallinen, kotoisa tyyssija täällä! Ovi auki, lukitsematta, niinkuin kaikkialla näillä main. Ei pelkoa, vimmaa vartioida tavaroitaan niinkuin siellä maailmalla!»

Hän kurkisti pieneen myllärin tupaan ja meni sitten hiljaa sisään. Paahteisessa tuvassa, kuuman uunin kupeella, makasi karsinasängyssä alusvaatteisillaan laihahko mies, joka tuskin käänsi kasvojaan, kun vieras tuli. Hetken oli

hiljaista ja kuului ainoastaan pimeästä nurkasta seinäkellon verkallinen napse.

Lauri Falk rykäisi ja tervehti, pyysi yösijaa, kysyen samalla loikojalta, hänkö oli mylläri.

Vanha mies nousi keveästi istumaan ja vastasi myöntävästi. Entinen oli mylläri vielä, vaikk’ei Lauri ollut hämärässä tuntenut. Sitten tuli mies kättelemään ja kysyi:

»Mistäs vieras...?»

»Olenpa vaan, kaupungista... Olen vaan... mikä lienen, muu mies», vastasi Lauri kujeillen ja verkkaisesti.

»Muu mies? Ka, vai niin, mikä tietää», naurahti vanhus.
»No olkaa vaan. Ja yösijaa, kyllähän.»

Samassa kolahti ovi, joka vei tuvasta kamarin puolelle, ja sisään tuli hiljaa valtavan leveä nainen, röijyttä, paksut käsivarret paljaina, tirkisteli hämärässä ja sanoi sitten naurahtaen:

»Vierashan ukolla oli. Kuulinhan minä, mistäs sitä näin myöhään, kukas?»

Lauri Falk aikoi vastata niinkuin äskenkin, jotakin, joka näyttäisi hänet haluttomaksi ripittämään itseään; mutta mylläri riensi auttamaan häntä ja virkkoi:

»Muu mies kuuluu olevan... Yösijaa tahtoo...»

»Yösijaa, pitäähän sitä», yhtyi puheeseen myllärin emäntä. »Paljonhan tästä kulkijoita käykin, valtatie vartta, voi toki, sellaisia kulkijoita. Kerrankin tuli tähän poika-raiska, tuli hiljalleen tupaan tähän. Ei virkkanut mitään, niin nälissään oli, sälli, mikä lienee ollut, ettei jaksanut puhuakaan; arvasin minä sen, näkihän sen. Toin ruokaa pöytään, sanoin: ’Syö, poika-raiska, syö; ja pyydä sinä taloista ruokaa, pyydä; älä vaan mene varastamaan...’ Ja sitten kun ne mustalaisetkin: ette usko, kun kävi keväällä mustalaisia, koreitahan nuo olivat...»

»Koreat sinulle», naurahti mylläri. »Antaisit heidän olla... Johtui mieleeni, että ehkäpä vieras tahtois ruuanpuolta,

kun kerran kaupungista asti...»

»Kyllähän se ruokakin motevaa olisi», myönsi nyt Lauri Falk.

»Johan toki», virkkoi silloin myllärin emäntä, »olisitte sanonut heti».

Ja muori katosi tuvasta eteisen puolelle, kai keittiöön, ja ilmestyi takaisin, mukanaan lautasella pino piiraita, voita ja maitoa. Sitten emäntä sytytti pienen lampun ja kehoitti:

»Menkähän toki, herrahan te olette, saliin.»

Falk totteli kohta, hän tahtoi ainakin tänä iltana pysyä omassa rauhassaan. Isäntä ei tullutkaan kamariin, jota muori sanoi saliksi, vaan jäi loikoilemaan kuumaan tupaan; mutta emäntä tuli, istahti pianistin eteen pöydän toiseen päähän ja alkoi pakista:

»Syökää, syökää, ne ovat tuoreita piiraita, ihan tuoreita, niin ne mustalaisetkin söivät. Koreitahan nuo olivat, oli niillä helistintä, kankaalla asuivat, kierteleväiset, eihän noita ruunu ryöstelle; tulivat sisään, olin tuolla leipiä paistamassa. - 'Anna, hyvä emäntä, minulle leipä', sanoo yksi eukko, kun vedin leipää uunista, 'anna lapselleni tuo leipä'. Ka, mitäs minä. 'Ota, raiska', sanoin; ja annoin sen leivän. Niin tulee toinen, sanoo: 'Anna minulle, anna lapselleni.' Mitäs minä. 'Ota', sanoin ja annoin. Niin tulee kolmas, pyytää, mutta ei, rietas, tyydy leipään, tahtoo huiviani, parasta huiviani orrelta. 'Anna minulle', sanoo, 'minun mieheni tapettiin viime syksynä Kerimäen markkinoilla'. Niin silloin minä, jos tarvinnee, arvelin, jospa raiska tarvinnee...»

»No, muori», puuttui mylläri puheeseen tuvasta; »jokohan tuon huivisi vaan annoit?»

»Minäkö?» huudahti muori. »Minäkö parasta kirkkohuiviani! 'Ettekös jo osaa siitä suoriutua!' huusin, ja kun otin uuninkoukun, niin osasivat siitä lähteä. Mutta keitäs ovat tämä vieras?»

»Muu mies, etkös kuullut», keskeytti mylläri puoleksi leikillä, puoleksi vakavasti tuvasta. »Ehkä lie kulkija väsynyt, varustelisit hiljalleen yöpaikkaa.»

Myllärin emäntä nousi ja alkoi avalla kamarin eli salin sänkyä vieraalle; siinä hän mutisi:

»Enhän minä, mitäs, arvelin vaan, tutulta näytti. Ja mitäpä, nythän se on sija, maatkoon nyt tässä salissa, minä menen kammariini.»

Taiteilija jäi yksin; hän katseli piironkia, sen päällä oli heränneitten kirjoja, »Yhden kristityn sielun vaellus», lehtien nurkat paikoin käännetty merkeiksi. »Hm, körttiläisten peruahan tämä, sen vähäisen joukon, mitä sitä lienee tällä seudulla koskaan ollut», mutisi Lauri Falk. Sitten hän pilkisteli ulos pienestä ikkunasta. Myllylampi välkkyi vaaleana hämärästä, ja kevätkuiskeinen koivikko oli tumma. »Oi romanttista rauhaa», supisi hän riisuutuessaan. »Mitäs, jos jäisinkin tänne, hiljaisuuteen? Tällaisten isäntien kanssa aina sovittaisiin. Ja kuinka se oli: Jahvet Hepsulainen? Ota oppi heimostasi. Entinen pohattamies vossikkana, ei muuta kuin pitää ohjaksia ja rallattaa. Ennättääpä noihin kalaaseihin, joihin aioin. Ja sitten minä kuljen kylillä, sirkuttelen kesän ilokseni...» Ja Lauri Falk hyräili itsekseen: »Sirkka lauloi lystiksensä... Tanssipaikeilla sitten maalaisnaukkusia nurkan takana...»

Hän kääntyi kyljelleen ja veti jalkansa mukavasti koukkuun. Tuntui hyvältä: monta päivää ulkomaitten junissa, sitten meren, joutavan, vellottavana; sitten isänmaan junassa, joka pysähtyy jokaisen halkopinon ääreen, ja viimeksi yö Sandelsissa... Viimein päivä raskaasti vaeltamassa.

Mutta nyt, eksisteeraa vain. »Mukavaa seuraa tämä...»

Meni aikaa hiljaisuudessa, hämäryys ainoastaan sihisi.

Sitten alkoivat nukkujan varpaat unessa hangata toisiaan, hän kavahti, tuuhea tukka pystyssä, melkein